

18. nóvember 2004

Efnahagshorfur á Norðurlöndum

Framundan eru nokkuð bjartar horfur um hagvöxt á öllum Norðurlöndunum, en mismunandi þó. Þannig er reiknað með að hagvöxtur verði hæstur á Íslandi um 5½% og lægstur í Danmörku eða rúmlega 2% árið 2004. Á næsta ári er gert ráð fyrir að hagvöxturinn glæðist eilítið á Norðurlöndum þar sem Ísland verður áfram í fararbroddi með tæplega 5% en Danmörk reki lestina með 2½%. Þessar hagvaxtarhorfur á Norðurlöndum eru nokkuð hærri en meðaltal hagvaxtar á Evru-svæðinu en ívið lægri en meðaltal OECD gefur til kynna. Þessar upplýsingar ásamt öðrum má sjá í nýútkominni skýrslu norrænu efnahagsnefndarinnar, [Ekonomiska utsikter i Norden 2005](#).

Lykiltölur hagstærða á Norðurlöndum 2001-2005 Vegin meðaltöl, %

	2001	2002	2003	2004	2005
Hagvöxtur	1,3	1,7	1,2	2,8	2,9
Danmörk	1,6	1,0	0,5	2,2	2,5
Finnland	1,1	2,3	2,0	2,9	2,7
Ísland	2,2	-0,5	4,3	5,5	4,9
Noregur	2,7	1,4	0,4	2,4	3,1
Svíþjóð	0,9	2,1	1,6	3,5	3,0
Verðbólga	2,6	1,9	1,9	0,6	1,8
Danmörk	2,4	2,4	2,1	1,2	1,6
Finnland	2,6	1,6	0,9	0,2	1,8
Ísland	6,4	5,2	2,1	3,1	3,5
Noregur	3,0	1,3	2,5	0,5	2,3
Svíþjóð	2,4	2,2	1,9	0,5	1,6
Atvinnuleysi	5,1	5,2	5,8	6,0	5,5
Danmörk	5,0	5,0	5,9	6,0	5,3
Finnland	9,1	9,1	9,0	8,8	8,5
Ísland	2,3	3,3	3,3	3,1	2,8
Noregur	3,6	3,9	4,5	4,4	4,1
Svíþjóð	4,0	4,0	4,9	5,6	5,1
Afkoma hins opinbera*	5,8	3,5	2,8	3,6	3,4
Danmörk	2,8	1,6	1,2	1,2	2,0
Finnland	5,2	4,3	2,1	2,3	2,2
Ísland	0,2	-0,4	-1,6	0,5	1,5
Noregur	13,7	10,1	8,3	11,3	9,8
Svíþjóð	2,9	-0,3	0,5	0,7	0,6

* Hlutfall af vergri landsframleiðslu.

Það sem einkennir núverandi uppsveiflu efnahagslífsins á Norðurlöndum er kröftugur vöxtur framleiðni vinnuafis. Hins vegar virðist vera minni eftirspurn eftir vinnuafli og þar af leiðandi meiri tímatöf núna hvað snertir lækkan atvinnuleysis. Þetta fyrirbrigði hefur verið kallað "jobbless growth" í alþjóðlegri umræðu um efnahagsmál. Aftur á móti hefur meðalvatvinnuleysi á Norðurlöndum verið nokkuð lægra í samanburði við Evru-svæðið og OECD og reiknað er með að svo verði áfram á þessu og næsta ári.

Í hagstjórn leggja öll Norðurlöndin ríka áherslu á stöðugleika í verðlagsmálum og aðhaldssemi í ríkisfjármálum. Verðbólga hefur verið undir 2% nema á Íslandi og Noregi á undanförunum árum. Reiknað er með að hún verði hvað lægst í Svíþjóð og Danmörk en hæst á Íslandi á næsta ári. Mikill framleiðnivöxtur á Norðurlöndum mun að líkindum leggja töluvert að mörkum við að halda aftur af verðbólgunni á næstu árum. Horfur í fjármálum hins opinbera benda til þess að afkoman verði jákvæð á öllum Norðurlöndum árið 2005.

Hækkandi framfærsluhlutfall í Evrópu krefst aðgerða

Samkvæmt nýjustu tölum frá evrópsku hagstofunni (Eurostat) mælist frjösemin í ESB ríkjunum nú um 1,5 barn á hverja konu og gert er ráð fyrir að hún verði áfram undir viðhaldsmörkum en þau eru 2,1 barn á konu. Lífslíkur hafa einnig aukist um þrjá mánuði á ári sem þýðir að þær verða komnar yfir 80 ár fyrir karlmenn og 85 ár fyrir konur árið 2050. Fjölgun innflytjenda mætir að einhverju þessari þróun en ljóst er að aldursamsetning þjóðanna er samt sem áður að breytast töluvert.

Framreikningar Eurostat gera ráð fyrir því að íbúafjöldi í aðildarríkjunum 25 vaxi úr 452 milljónum árið 2000 í 470 milljónir árið 2025. Eftir það mun íbúum fækka og verður íbúafjöldinn kominn í 450 milljónir árið 2050. Mismunur milli landa er töluverður. Í Frakklandi, Írlandi og Stóra-Bretlandi mun fólki fjölga meðan fækka mun verulega í Þýskalandi, Ítalíu og Grikklandi.

Gert er ráð fyrir að fólki á vinnualdri taki að fækka frá og með árinu 2010 en áætlað er að fjöldi á þessum aldri (15-64) fækki um 18% frá 2010-2050. Á sama tíma mun fjöldi fólks eldra en 65 ára tvöfaldast. Þetta þýðir að framfærsluhlutfall, þ.e. hlutfall 65 ára og eldri á móti fólki á vinnualdri mun tvöfaldast, úr 25% í dag í yfir 50% árið 2050. Með öðrum orðum, í dag eru fjórir á vinnuarkaðsaldri fyrir hvern einn eldri en 65 ára en árið 2050 verða þeir einungis tveir.

Ólíklegt er að framleiðniaukning muni ná að mæta þessari fækkun fólks á vinnuarkaði að fullu og er því trúlegt að þetta muni hafa neikvæð áhrif á hagvöxt í framtíðinni. Að mati sérfræðinga ESB er ætlað að mannfjöldapróunin muni minnka hagvöxt um allt að 1% á ári. Þessi þróun mun einnig leiða til aukinna útgjalda hins opinbera til lífeyris- og heilbrigðismála. Áætlanir ESB benda til þess að þessar breytingar á aldursamsetningu þjóðanna muni leiða til þess að ríkisútgjöld aukist á bilinu 3-7% af VLF fyrir árið 2050.

Þessar horfur um áhrif breyttrar aldursamsetningar á hagvöxt og ríkisfjármál voru á dagskrá á fundi fjármálaráðherra EFTA- og ESB-ríkjanna sem haldinn var í Brussel 16. nóvember. Ráðherrarnir urðu sammála um að þessar spár kölluðu á umbætur og kerfisbreytingar í bæði lífeyris- og heilbrigðismálum. Víða þyrfti að hækka lífeyristökuldur, auka sveigjanleika á vinnuarkaði og efla lífeyrissjóði.

Eins og oft hefur verið bent á er staða Íslands mjög frábrugðin þeirri mynd sem blasir við Evrópusambandinu. Íslendingum hefur fjölgað mun meira en Evrópuþjóðum á undanförunum árum. Frjösemin hefur lækkað nokkur en er þó sú næst hæsta af löndum ESB og EFTA. Einungis á Írlandi eiga konur fleiri börn en héra á landi. Þá breytir mikil atvinnuþátttaka í eldri árgöngum og uppbygging lífeyriskerfis miklu um álag á hið opinbera í framtíðinni.

Tekjur ríkissjóðs jan-september		
12 mánaða breytingar, %	2002-2003	2003-2004
Skatttekjur alls	6,5	15,4
Skattar á tekjur og hagnað	2,2	20,4
Tryggingagjöld	10,1	10,1
Eignarskattar	-15,8	21,6
Veltuskattar	10,4	13,4
Tekjur alls	11,5	7,4

Gjöld ríkissjóðs jan-september		
12 mánaða breytingar, %	2002-2003	2003-2004
Almenn mál	-0,7	9,2
Félagsmál	11,7	10,0
Atvinnuálag	5,2	12,4
Vaxtagjöld	-24,1	-7,4
Önnur útgjöld	13,2	0,8
Gjöld alls	6,2	8,7

Afkoma ríkissjóðs jan-september		
M.kr.	2003	2004
Handbært fé frá rekstri	-21.312	-10.405
Hr. lánsfjárfjöfnuður	-1.110	-2.436
Afborgun lána	-19.498	-30.843
Br. lánsfjárfjöfnuður	-26.233	-38.904
Lántökur	31.467	40.679
Greiðsluafkoma	5.234	1.775

Ýmsar hagtölur		
12 mánaða breytingar, %	2003	2004
Verðbólga - nóvember	2,5	3,8
Kjarnaverðb.Í- nóvember	3,1	3,3
Launavísitala - september	5,6	5,3
Heildarvelta janúar-ágúst	0,0	9,6
Smá.velta janúar-ágúst	0,3	4,3
Atvinnuleysi - október	2,7	2,8